

En medicinsk-psykologisk enkätundersökning¹⁾

Analys av bortfall från, respektive benägenhet att medverka

Av docent *Bengt Lindegård*, med. lic. *Bertil Lindström* och med. lic. *Sten Theander*, Lund

Inledning

I en tidigare rapport, införd i denna tidskrift nr 3 och 4/1961, redovisades målsättningar för, samt planläggning och praktiskt genomförande av en medicinsk-psykologisk enkätundersökning med arbetsbenämningen "Trafiksäkerhetsundersökningen 1959". Den föreliggande redogörelsen ansluter sig till den föregående och berör olika aspekter på bortfall resp. benägenhet att medverka i enkäten.

Beträffande undersökningens yttre ram hänvisas till föregående framställning. Principerna för det primära urvalet av personer till enkäten skall helt kort rekapituleras. Från *bilregistret* vid länsstyrelsen i Malmöhus län utvaldes 4.000 ägare till personbil, vilken inregistrerats under en bestämd tidsperiod och vid enkättillfället fortfarande var inregistrerad på vederbörande. De från bilregistret erhållna namn- och adressuppgifterna kontrollerades och kompletterades vid *uppbördsverket* i Malmö, varvid det i vissa fall framkom omständigheter som medförde att vederbörande enligt de ursprungliga urvalsprinciperna uteslöts från undersökningen. Övriga personer anmodades per brev att delta i en *grupp-enkät* på angiven tid och plats. De som icke efterkom denna anmodan, kallades ytterligare en gång. Personer som icke heller medverkade efter denna anmodan, liksom dem som meddelat förhinder, tillställdes frågeformulär per post med begäran att dessa skulle ifyllas och återsändas.

Sammanlagt medverkade 3.218 eller 80,5 % av de primärt utvalda 4.000 personerna. Även om resultatet som sådant kan anses tillfredsställande, innebär det knappt 20-procentiga bortfall risk för att vissa av undersökningens resultat

snedvrides i någon mån. För att säkrare kunna bedöma den reella innebörden av olika statistiska resultat, är det därför önskvärt att närmare penetrera bortfallet och olika personliga omständigheter som kunde tänkas hänga samman härmed. Av sådana omständigheter som det varit möjligt att studera, har här uppmärksamats vederbörandes *kön* och *ålder* samt vissa *sociala variabler* såsom civilstånd, yrkestillhörighet, inkomstnivå och försörjningsförmåga, ådagalagd skötsamhet i nykterhetshänseende och som förare av motorfordon. Med ledning av namn- och adressuppgifter kunde sådana data införskaffas även för personer som icke medverkat i enkäten och jämföras med motsvarande data för dem som deltagit.

De konkreta resultaten av sådana jämförelser har betydelse väsentligen ur den ovannämnda synvinkeln, dvs. för att bedöma säkerheten i vissa resultat från den aktuella enkätundersökningen. Allmänt intresserar det mindre vilka omständigheter som är aktuella kring bortfallet, eftersom dessa ju avhänger av urvalsprinciper för primärmaterial, temat för enkäten, liksom en rad för den enskilda undersökningen mera specifika karakteristika. Av samma anledning har heller inget försök gjorts till jämförelse med andra enkätundersökningar i dessa hänseenden.

Bland de personer som medverkade i enkäten gjordes en motsvarande undersökning som den nyss nämnda mellan olika underkategorier, den ena omfattande personer som medverkat efter 1:a anmodan, den andra personer som deltagit först efter 2:a kallelsen och den tredje slutligen personer, som insänt frågeformulären per post. Olikskheterna mellan dessa underkategorier i fråga om "benägenheten att medverka" har här fattats rent statistiskt, dvs. utan att detta uppfattas som

¹⁾ Från Psykiatriska kliniken vid Lunds universitet.

uttryck för en större eller mindre motivation att deltaga. Termerna "bortfall" och "benägenhet att medverka" användes sålunda mera allmänt för att ange inriktningen och ramen för den föreliggande delstudien.

Den statistiska analysen företages genomgående genom jämförelser av frekvensfördelningar inom olika kategorier. Signifikansen i eventuella differenser bedömes med konventionell X^2 -testning, med angivande av probabiliteten p för att "noll-hypotesen" gäller. Endast p -värden under 0,05 accepteras som kriterier på signifikanta skillnader. Antalet frihetsgrader fg anges vid varje jämförelse. Då antalet observationer i någon cell inom frekvensfördelningen varit liten — som regel mindre än 6 — har antingen cellen sammanslagits med nästföljande, eller har beräkningarna utförts med tillämpande av *Yates' korrektionsförfarande* (jfr Moroney: *Facts from figures*, London 1956, sid. 254).

Bortfallet från primärmaterialet vid genomgången av personregistret vid uppbördsverket i Malmö

Vid kontrollen resp. kompletteringen av personuppgifterna från bilregistret vid uppbördsverket framkom i 103 fall, dvs. i 2,6 % av primärmaterialet, sådana omständigheter som medförde, att vederbörande uteslöts från undersökningen. Dessa fall har här nedan sammanförts till följande fyra kategorier:

- a) vederbörande kunde icke återfinnas i uppbördsverkets personregister .. 4 fall
- b) vederbörande hade vid tidpunkten för genomgången av registret avflyttat från Malmö, och kom därigenom att falla utanför undersökningsmaterialet enligt principerna för primärmaterialets urval 83 fall
- c) vederbörande befanns vara ägare till mer än en personbil, och hade därigenom kommit att representera mer än en person i primärmaterialet. Att detta inte hade upptäckts tidigare beror på, att personidentifieringen inte kunde företas med säkerhet utan tillgång till de fullständiga upp-

- gifter som erhöles först vid genomgången av uppbördsverkets register 8 fall
- d) vederbörande hade avlidit, utan att detta anmälts till länsstyrelsens bilregister 8 fall

Av det sammanlagda bortfallet från primärmaterialet utgör den här nämnda andelen endast en mindre del, 13,2 %.

Bortfallet från primärmaterialet bland personer som anmodats medverka i enkäten

Av de 3.897 personer som anmodats medverka i enkäten bortföll av olika anledningar 679 eller 17,4 %. I ett fall av fem meddelade vederbörande sig med undersökningsledarna och angav skäl varför han/hon icke ansåg sig böra eller kunna medverka. Med de flesta icke-medverkande (543 eller 80 % av 679 fall) etablerades aldrig kontakt, så att den yttre anledningen till bortfallet kunde bedömas. I följande sammanställning har de icke-medverkande hänförs till olika kategorier med avseende på de yttre omständigheterna kring bortfallet:

- a) vederbörande hade alls ej avhört efter 3 anmodanden att medverka 543 fall
- b) vederbörande hade meddelat förhinder p g a sjukdom, resa m. m. 61 fall
- c) vederbörande hade meddelat, att han/hon icke innehade körkort men likväl var bilägare, och av den anledningen icke ansågs böra ifrågakomma 50 fall
- d) vederbörande inställde sig icke personligen till enkäten, utan lät sig representeras av annan person 16 fall
- e) vederbörande hade meddelat, att han/hon icke önskade deltaga i undersökningen 9 fall

Denna kategoriindelning bibehålles i följande jämförelse mellan bortfallets statistiska samband med *köns- och åldersvariationen* inom primärmaterialet (egentligen: den del av primärmaterialet som anmodades deltaga i enkäten).

Av tabell 1 framgår en påfallande snedfördelning mellan könen i primärmaterialet, vilket givetvis sammanhänger med att urvalet skedde

TABELL 1. Jämförelse mellan de båda könen i fråga om medverkan och bortfall. Rubriceringen av de olika bortfallskategorierna hänför sig till den i texten omnämnda.

Medverkande	Antal män	Antal kvinnor
	3.019	199
Bortfall		
kategori a)	457 (86 %)	86 (58 %)
b)	51 (10 %)	10 (7 %)
c)	11 (2 %)	39 (26 %)
d)	5 (1 %)	11 (7 %)
e)	7 (1 %)	2 (1 %)
samtliga kategorier	531 (100 %)	148 (100 %)
Samtliga anmodade	3.550	347

bland bilägare. Även bortfallet är emellertid proportionellt olika mellan könen. Bland männen finner man ett bortfall på 14,9 % mot hela 42,7 % bland kvinnorna. Skillnaden är starkt signifikant ($X^2=168,50$; $fg=1$; $p<0,001$).

De procentuella olikheter mellan könen som framkommer i fördelningen på olika underkategorier bland dem som icke medverkat, överensstämmer med uppfattningen att det bland kvinnliga bilägare inte sällan förekommer personer som äger ett fordon utan att själv bruka det.

På grund av det ringa antalet kvinnor i primärmaterialiet samt på grund av det stora bortfallet bland kvinnorna, bedömes det statistiska underlaget som alltför svagt för att genomföra analyserna på det kvinnliga enkätmaterialiet. Detta gäller för såväl huvudundersökningen som föreliggande sektor av arbetet. *Den fortsatta redogö-*

relsen kommer därför enbart att gälla den manliga delen av materialet.

I tabell 2 redovisas hur fördelningen medverkande resp. icke medverkande män varierar med åldern. De icke medverkande har här, liksom i tabell 1, uppdelats i olika underkategorier med hänsyn till de yttre omständigheterna kring bortfallet.

Sambandet mellan ålder och bortfallsfrekvens är starkt signifikant ($X^2=167$; $fg=6$; $p<0,001$). Procentuellt är det i första hand de äldsta åldersgrupperna som svarar för sambandet. Bland personer födda efter 1909 ligger bortfallet relativt konstant vid 10—13 % med undantag för en något högre frekvens inom kategorin födda 1915—1919.

Det högre bortfallet inom de högsta ålderskategorierna kan väl tolkas som ett uttryck för att sjukdomar och andra hinder för personlig medverkan i enkäterna är vanligare här än bland yngre personer. Ett sådant antagande styrkes i viss mån av en jämförelse mellan de äldre och de yngre med avseende på bortfallets fördelning i olika underkategorier (jfr tabell 2). De äldre, dvs. personer födda 1909 eller tidigare, som icke medverkat har meddelat anledning här till i 21,5 % av fallen, medan detta endast skett i 9,0 % bland personer födda 1910 eller senare. Skillnaden är statistiskt starkt signifikant ($X^2=16,58$; $fg=1$; $p<0,001$).

Den vidare analysen av samband mellan "benägenheten att medverka" och olika personliga

TABELL 2. Fördelningen av antalet medverkande resp. icke-medverkande män på olika ålderskategorier. Bortfallet har uppdelats på de i texten förut omnämnda underkategorierna.

Åldersgrupp	Antal medverkande		Antal icke medverkande					
	totalt	procentuellt	kategori					alla
			a	b	c	d	e	
—1889	249	74,3 %	61	15	6	3	1	86
1890—1894								
1895—1899								
1900—1904	575	82,4 %	103	12	2	2	4	123
1905—1909								
1910—1914								
1915—1919	476	83,7 %	86	5	2	0	0	93
1920—1924	528	87,7 %	67	4	1	0	2	74
1925—1929	403	90,0 %	41	4	0	0	0	45
1930—	267	89,0 %	27	6	0	0	0	33
Samtliga	3.019	85,1 %	457	51	11	5	7	531

omständigheter utfördes endast på en del av materialet. Härvid erbjöd sig olika alternativa tillvägagångssätt då analyserna planerades. Man kunde i första hand tänka sig att sammanställa ett slumpmässigt urval och på så sätt få en begränsad grupp med representativ åldersfördelning. Detta alternativ valdes emellertid icke, utan analysen genomfördes i stället på ett tvärsnitt med avseende på åldersvariationen, nämligen på män födda 1909—1914. Anledningen härtill var att enkätundersökningen från början avsågs att kompletteras med kliniska bedömningar m. m. av personer inom en begränsad åldersgruppering. Att valet härvid föll på åldrarna 45—50 år sammanhänger med deras relation till den generella morbiditeten inom befolkningen i sin helhet. Det fanns sålunda ett mera omedelbart intresse att bedöma sambandet mellan personliga faktorer och bortfallet från enkäten på just denna åldersgrupp och denna omständighet bestämde slutligen det föreliggande tillvägagångssättet. Att den övre gränsen i fråga om åldern försköts ett år uppåt, dvs. från 49 till 50 år, sammanhänger med att man för de fortsatta studierna önskade en något större grupp än den som utgjordes av personer födda 1910—1914. Som framgår av tabell 2 omfattar denna grupp 521 medverkande och 72 icke medverkande personer. Genom utvidgningen till att omfatta även personer födda 1909, kom gruppen att innehålla 590 medverkande och 89 icke medverkande.

Analyserna genomfördes med beaktande av vederbörandes *yrkestillhörighet*, *ekonomiska status*, *civilstånd*, *försörjningsförmåga* samt hans ådagalagda *beteende i trafiken* som motorfordonsförare, liksom hans *skötsamhet i nykterhets-hänseende*. Inom den nämnda åldersgruppen jämfördes sålunda de medverkande resp. icke medverkande i enkäten med avseende på nämnda sociala variabler. Parallellt härmed undersöktes inom gruppen medverkande om samma sociala variabler differentierade personer som deltagit i enkäten efter 1, 2 eller 3 anmodanden. Eventuella olikheter mellan dessa undergrupper bland de medverkande kan ju förmodas delvis återspegla en växande "benägenhet att medverka" i under-

sökningen som kausalt hänger samman med, eller täcker gemensamma bakgrundsfaktorer till, skillnaderna mellan medverkande och icke-medverkande. Av den anledningen har den följande redogörelsen disponerats så att de olika sociala variablerna får bilda indelningsgrund.

Yrkestillhörighet

Med ledning av uppgifterna i bilregister och uppbördsverkets personregister angående vederbörandes yrke eller huvudsakliga sysselsättning hänfördes varje person till endera av tre socialgrupper efter två olika indelningsprinciper. I det ena fallet skattades graden av *ledarskapet* inom yrket (chef — underordnad), i det andra fallet graden av *fysisk påfrestning* inom yrket (manschettyrke — kroppsarbete). Nedanstående tablåger exempel på klassificeringen enligt de båda principerna:

- I "chef": företagsledare, köpman, civilingenjör, lektor, tandläkare
- II mellangrupp: verkmästare, förman, kamrer, folkskollärare
- III "underordnad": tjänsteman, kontorist, afärsbiträde, fabriksarbetare
- A "manschettyrke": direktör, köpman, lektor, kamrer, tjänsteman, kontorist
- B mellangrupp: brevbärare, montör, tandläkare, officer
- C "kroppsarbete": plåtslagare, slakteriarbetare

I det nämnda förfaringssättet ligger svårigheter och felkällor som är väl kända och knappast kräver särskild kommentar. Det skall dock anföras, att samma yrkesbenämningar alltid placeras på samma sätt, varigenom risken för villkorliga skillnader mellan olika jämförelsegrupper reducerades. Rent praktiskt förfors så, att klassificeringen enligt de två principerna noterades på varje personkort innan materialet uppdelades på de olika grupper som skulle jämföras. Även denna åtgärd torde ha medverkat till att reducera risken för *bias* från en hypotetisk förhandsinställning till resultaten.

TABELL 3. Jämförelse i fråga om socialgruppsfördelning bland män födda 1909—1914 mellan dem som medverkat i enkäten och dem som anmodats delta i den samma, men som icke medverkat. Till grund för indelningen i socialgrupper ligger de i texten omnämnda yrkesvariablerna.

	Socialgrupp					
	I	II	III	A	B	C
Medverkande	75	254	261	240	276	74
Icke medverkande	25	36	28	38	34	17

I tabell 3 jämföres fördelningen av medverkande resp. icke medverkande personer på de båda yrkesvariablerna.

Efter indelningsprincipen "manschettyrke — kroppsarbete", dvs. grupperingen A, B, C, framkommer ingen säker differens mellan personerna som medverkat resp. icke medverkat ($X^2=4,47$; $fg=2$; $p<0,05$). Efter indelningsgrunden "chef — underordnad", dvs. grupperingen I, II, III, finner man däremot en signifikant tendens till förskjutning i fördelningen såtillvida som de icke medverkande innehåller relativt fler personer i grupp I (chefer) och färre i grupp III (underordnade) i jämförelse med dem som medverkat. Sambandet mellan bortfallet från enkäten och denna variabel är starkt signifikant ($X^2=20,00$; $fg=2$; $p<0,001$). Den relativa fördelningen åskådliggöres i tabell 4.

TABELL 4. Procentuell fördelning på de tre socialgrupperna I, II och III ("chef—underordnad") bland personer som medverkat resp. icke medverkat i enkäten. Män födda 1909—1914.

	Socialgrupp			
	Antal totalt	I	II	III
Medverkande	590 (100 %)	12,7 %	43,0 %	44,3 %
Icke medverkande	89 (100 %)	23 %	40 %	32 %

Motsvarande analyser företogs inom gruppen medverkande mellan personer som deltagit i enkäten efter 1:a anmodan, sådana som deltagit efter 2:a anmodan samt sådana som efter ytterligare en 3:e skrivelse insänt frågeformulären per post. Resultaten redovisas i tabellerna 5 och

TABELL 5. Jämförelse med avseende på socialgruppsfördelning mellan personer som medverkat i enkäten efter 1:a, 2:a resp. 3:e anmodan. Resultatet avser män födda 1909—1914.

	Socialgrupp					
	I	II	III	A	B	C
Medverkat efter						
1:a anmodan	53	157	174	167	169	48
2:a anmodan	8	53	51	34	60	18
3:e anmodan	14	44	36	39	47	8

TABELL 6. Procentuell fördelning på de tre socialgrupperna I, II och III ("chef—underordnad") bland personer som medverkat i enkäten efter 1:a, 2:a resp. 3:e anmodan. Män födda 1909—1914.

	Socialgrupp			
	Totalantal	I	II	III
Medverkat efter				
1:a anmodan	384 (100 %)	13,8 %	40,9 %	45,3 %
2:a anmodan	112 (100 %)	7,1 %	47,3 %	45,5 %
3:e anmodan	94 (100 %)	15 %	47 %	38 %

6; den förstnämnda utvisar den absoluta frekvensfördelningen, den sistnämnda den procentuella fördelningen med avseende på variabeln "chef — underordnad".

En viss tendens till samvariation mellan "benägenheten att medverka" och variabeln "chef — underordnad" framträder rent siffermässigt i tabell 6. Som sådan ligger denna tendens i linje med resultatet från jämförelsen mellan medverkande och icke medverkande. Den nu nämnda tendensen till samvariation är emellertid icke statistiskt säkerställd ($X^2=5,64$; $fg=4$; $p>0,05$). Inte heller variabeln "manschettyrke — kroppsarbete" differentierar de olika underkategorierna medverkande personer ($X^2=8,09$; $fg=4$; $p>0,05$).

Ekonomiskt status

Den socialgruppsindelning som företogs på basis av yrkestillhörigheten o. d. kompletterades genom en bedömning av vederbörandes ekonomiska status, uttryckt dels som hans årliga inkomst, dels genom att notera om den bil han äger inköpts som fabriksny eller i andrahands-

köp. Inkomstuppgifterna hämtades från taxeringskalendern för Malmö stad 1959 (Beyronds Förlag, Malmö 1959). Av de tillgängliga uppgifterna medräknades här de till statlig inkomstskatt taxerade beloppen; i de fall där vederbörande är gift och hustruns inkomst anges i kalendern, beräknades makarnas sammanlagda inkomst som jämförelsetal. I knappt en tredjedel av fallen kunde vederbörande icke återfinnas i taxeringskalendern, trots att utförliga uppgifter fanns till hands för personidentifiering. Med hänsyn till att personuppgifterna kontrollerats i *uppbördsverkets* personregister torde den omständigheten, att vederbörande icke kunde återfinnas i kalendern innebära, att han som regel haft en årsinkomst understigande 15.000 kronor, dvs. den nedre gränsen för att en person medtagits i kalendern. Dessa fall har i följande sammanställning hänförs till en särskild kategori. Att personer med en inkomst under 15.000 kronor, trots det nyssnämnda, förekommer i följande tabeller beror på, att vederbörandes till kommunal skatt taxerade inkomst överskridit detta gränsvärde.

Uppgifterna huruvida vederbörandes bil inköpts som fabriksny eller i andrahandsköp erhöles vid insamlingen av primärmaterialet från länsstyrelsens bilregister.

TABELL 7. Jämförelse i fråga om inkomstfördelning mellan personer som medverkat resp. icke medverkat i enkäten. Män födda 1909—1914.

	Medverkande	Icke medverkande
Årsinkomst		
Ingen uppgift	193 (32,7 %)	22 (25 %)
—14.999	44 } (37,5 %)	4 } (28 %)
15.000—19.999	177	21
20.000—24.999	78 (13,2 %)	10 (11 %)
25.000—	98 (16,6 %)	32 (36 %)
Samtliga	590 (100 %)	89 (100 %)

Inkomstfördelningen bland medverkande resp. icke medverkande framgår av tabell 7.

Inkomstfördelningen avviker signifikant mellan de jämförda grupperna ($X^2=23,25$; $fg=3$; $<0,001$). Granskar man den procentuella fördelningen, finner man, att bland dem som icke

medverkat föreligger en relativ överrepresentation av personer i högsta inkomst kategorin och underrepresentation inom såväl den lägsta kategorin som i den där uppgifter saknas beträffande vederbörandes inkomst.

Den andra ekonomiska variabeln, "fabriksny eller begagnad bil", synes däremot inte differentiera grupperna medverkande och icke-medverkande. Fabriksny bil hade inregistrerats av 495 eller 83,9 % av de 590 medverkande mot 80 personer, dvs. 90 % av de 89 icke-medverkande. Trots en siffermässig tendens till skillnad i samma riktning som det nyssnämnda resultatet, är skillnaden statistiskt insignifikant ($X^2=2,15$; $fg=1$; $p>0,05$).

TABELL 8. Fördelningen med avseende på inkomstnivån bland personer som medverkat i enkäten efter 1, 2 resp. 3 anmodanden. Män födda 1909—1914.

	Medverkande efter		
	1:a	2:a	3:e anmodan
Årsinkomst:			
Ingen uppgift	117	41	35
—14.999	29	7	8
15.000—19.999	120	31	26
20.000—24.999	56	19	7
25.000—	62	14	18
Samtliga	384	112	94

TABELL 9. Fördelningen fabriksnya resp. "begagnade" bilar som inregistrerats inom de tre kategorierna medverkande personer, indelade efter om vederbörande deltagit i enkäten efter 1:a, 2:a eller 3:e anmodan. Män födda 1909—1914.

	Medverkande efter		
	1:a	2:a	3:e anmodan
Bilen inköpt fabriksny	321	94	80
Bilen inköpt i andra hand	63	18	14
Samtliga	384	112	94

Motsvarande analyser inom gruppen medverkande redovisas i tabellerna 8 och 9, där vederbörandes ekonomiska status ställes i relation till om han medverkat i enkäten efter 1:a, 2:a eller 3:e anmodan.

Vare sig i fråga om inkomstfördelning ($X^2=$

7,44; $fg=8$; $p>0,05$) eller fördelningen "ny — begagnad bil" ($X^2=0,15$; $fg=2$; $p>0,05$) framkommer någon säkerställd tendens till differentiering mellan de olika underkategorierna.

Civilstånd och vissa andra sociala variabler

Uppgifterna om vederbörandes *civilstånd* erhöles vid genomgången av uppboordsverkets personregister. De övriga sociala variablerna, *försörjningsförmåga* och *skötsamhet i nykterhets-hänseende*, bygger på uppgifter från Malmö stads social- och nykterhetsnämnder. Samtliga män inom den studerade åldersgruppen undersöktes med avseende på om de förekom i personregistret vid dessa nämnder. I undersökningen medräknades icke sådana fall, där en person förekommer i socialregistret uteslutande på grund av att han erhållit familjebidrag under militärtjänstgöring. Bland dem som i övrigt förekommer i socialregistret särskildes en kategori personer för vilka socialnämnden upprättat en särskild akt, vilket som regel är liktydigt med att vederbörande åtnjutit understöd av något slag. Utöver vad som här nämnts har ingen närmare bedömning företagits av omständigheterna som lett till att social- och nykterhetsnämnd uppmärksammat en person.

Fördelningen mellan dem som medverkat resp. icke medverkat i enkäten med avseende på de nämnda sociala variablerna, framgår av tabell 10.

Enligt denna skiljer sig de båda kategorierna från varandra endast med avseende på en av de studerade variablerna, nämligen förekomsten i socialregistret. Bland dem som medverkat i enkäten förekommer 20,4 % i registret mot endast 10 % bland de icke-medverkande. Resultatet ligger i linje med vad analysen av årsinkomsten utvisade, vilket är fullt rimligt, eftersom de båda variablerna uttrycker olika aspekter på vederbörandes ekonomiska status. Motivet för att hålla isär dessa variabler under olika rubriker sammanhänger med att "förekomsten i socialregistret" dessutom täcker andra aspekter på en individs sociala beteende, såsom exempelvis tidigare

TABELL 10. Jämförelse mellan dem som medverkat resp. icke medverkat i enkäten i fråga om civilstånd och vissa andra sociala variabler. Resultaten av de statistiska signifikansprövningarna av fördelningsskillnader anges särskilt.

	Med- verkat	Icke med- verkat	Fördelnings- skillnadens säkerhet
Civil- stånd gifta ogifta frånskilda änklingar	564 11 12 3	81 3 3 2	$X^2=3,40$ $fg=1$ $p>0,05$
Förekommer i nykter- hetsnämndens i Malmö register	32	4	$X^2=0,01$; $fg=1$ $p>0,05$
Förekommer i social- registret i Malmö	120	9	$X^2=5,28$; $fg=1$ $0,05>p>0,01$
Särskild akt upprättad för vederbörande av so- cialnämnden i Malmö	21	3	$X^2=0,05$; $fg=1$ $p>0,05$
Samtliga	590	89	

bristande försörjningsförmåga på grund av långvarig sjukdom.

En motsvarande jämförelse inom gruppen medverkande, med hänsyn tagen till om vederbörande deltagit efter 1:a, 2:a eller 3:e anmodan, föreligger i tabell 11. Det framgår av tabellen, att inte i något fall de studerade sociala variablerna differentierar de olika undergrupperna.

Trafikbeteende m. m.

Med hänsyn till att föreliggande enkätundersökning i kallelsebrev och andra sammanhang rubricerats som "Trafiksäkerhetsundersökningen 1959" och att det meddelades de anmodade att enkäten kom att beröra olika andra trafiksäkerhetsfrågor vid sidan av propagandaproblemen, är det rimligt att vederbörandes vanor och ådagalagda beteende i trafiken kunde influera på bortfall resp. benägenhet att medverka. Att så är fallet har i själva verket redan delvis bekräftats av vissa ovan omnämnda resultat, såsom olikheterna mellan könen i fråga om rapporterad eller iakttagen anledning till bortfallet. För att ytterli-

TABELL 11. Jämförelse mellan personer som medverkat i enkäten efter 1:a, 2:a och 3:e anmodan i fråga om civilstånd och vissa andra sociala variabler. Män födda 1909—1914.

		Medverkat efter anmodan nr			Fördelnings- skillnadens säkerhet
		1	2	3	
Civil- stånd	gifta ogifta frånskilda änklingar	368 8 6 2	106 1 5 0	90 2 1 1	$X^2=1,71$; $fg=1$; $p>0,05$
	Förekommer i nykterhets- nämndens i Malmö register	18	6	2	$X^2=0,20$; $fg=1$; $p>0,05$
	Förekommer i socialregistret i Malmö	68	20	17	$X^2=0,01$; $fg=2$; $p>0,05$
	Särskild akt upprättad för vederbörande av socialnämnden i Malmö	9	3	2	$X^2=0,01$; $fg=1$; $p>0,05$
	Samtliga	384	112	94	

gare belysa frågan om samband mellan trafikbeteende och bortfall från enkäten, resp. benägenhet att medverka, införskaffades objektiva upplysningar om vederbörandes körkortsförhållanden, hans belastning med trafikförseelser o. l. Av praktiska skäl begränsades detta avsnitt till att omfatta *körkortsregistret* vid länsstyrelsen i Malmöhus län. Inom den studerade åldersgruppen återfanns i detta register 79,7 % av de medverkande och 83 % av de icke-medverkande. Övriga personer har följaktligen, om de verkligen innehar körkort, fått detta utfärdat av annan länsstyrelse. (Mellan de nyssnämnda frekvenstalen föreligger ingen säkerställd skillnad: $X^2=0,59$; $fg=1$; $p>0,05$).

Jämförelsen i fråga om trafikbeteende m. m. mellan medverkande och icke-medverkande inskränktes sålunda till dem som erhållit körkort från länsstyrelsen i Malmö. I körkortsregistret vid denna länsstyrelse finns antecknat om vederbörande ådömts straff för trafikförseelser samt för fylleriförseelser utan att vid tillfället ha framfört motorfordon. Förseelser som endast föranleder strafförelägganden, t. ex. parkeringsförseelser, har som regel ej antecknats. I följande sammanställning har de olika typerna av förse-

elser förts samman till vissa huvudkategorier: rattfylleri eller rattnykterhet, fylleri utan samband med förandet av motorfordon samt vårdslöshets- eller ovarsamhetsförseelser. Därjämte upptages som särskild kategori antalet körkortsåterkallelser. Till kategorin vårdslöshet eller ovarsamhet har först och främst hänförts förseelser som rubricerats på detta sätt i juridisk mening, men dessutom fall där vederbörande underlåtit att stanna sitt fordon före infart på huvudled. Övriga förseelser har icke medräknats som separata kategorier, eftersom de i många fall kan antagas mindre karakterisera vederbörandes beteende i trafiken än hans körvanor, kvantitativt bedömt såsom exempelvis genom antalet körda mil.

I tabell 12 jämföres de medverkande och de icke-medverkande i fråga om nämnda variabler.

Det framgår av tabellen, att inte någon enda av de studerade variablerna differentierar grupperna. Det skall särskilt anmärkas, att härvid hänsyn även tagits till antalet personer som överhuvud taget noterats för förseelse, vilket enligt vad som nyss nämnades kan antagas i någon mån återspegla de kvantitativa körvanorna.

Motsvarande jämförelse mellan de olika un-

TABELL 12. Jämförelse mellan medverkande och icke-medverkande män födda 1909—1914 beträffande körkortsförhållanden och förekomsten av vissa trafikförseelser m. m.

	Antal personer		Differensens säkerhet
	med-verkande	icke-med-verkande	
Förekommer överhuvudtaget i körkortsregistret vid länsstyrelsen i Malmöhus län	470	74	$X^2=0,59$ $fg=1$ $p>0,05$
Antal personer däribland som antecknats för någon förseelse överhuvudtaget i körkortsregistret	162	27	$X^2=0,11$ $fg=1$ $p>0,05$
Antal personer som dömts för rattfylleri eller ratt-onykterhet	8	4	$X^2=2,53$ $fg=1$ $p>0,05$
Antal personer som dömts för fylleriförseelse utan samband med förande av motorfordon	11	0	$X^2=0,78$ $fg=1$ $p>0,05$
Antal personer vilkas körkort återkallats vid något tillfälle	14	4	$X^2=2,06$ $fg=1$ $p>0,05$
Antal personer som dömts för vårdslöshet eller ovarsamhet i trafik (utan samtidig fylleriförseelse)	91	14	$X^2=0,01$ $fg=1$ $p>0,05$

derkategorierna bland de medverkande med hänsyn till om vederbörande deltagit i enkäten efter 1:a, 2:a eller 3:e anmodan, framgår av tabell 13.

Två av de studerade variablerna synes differentiera de jämförda grupperna, nämligen förekomsten av fylleriförseelser och frekvensen återkallade körkort. Skillnaderna uppnår i första fallet gränsen för statistisk sannolikhet och överskrider denna gräns i det senare fallet. Eftersom man av praktisk erfarenhet vet, att de flesta körkortsåterkallelser motiveras av fylleriförseelser i motortrafik eller av misskötsamhet i nykterhetskänseende mera allmänt, styrker resultaten varandra inbördes.

Trots att detta samband är statistiskt sä-

TABELL 13. Fördelningen av körkortsförhållanden och trafikförseelser m. m. inom olika underkategorier medverkande, indelade med hänsyn till om vederbörande deltagit i enkäten efter 1:a, 2:a eller 3:e anmodan. Män födda 1909—1914.

	Medverkat efter anmodan nr			Fördelnings-differensens säkerhet
	1	2	3	
Förekommer överhuvudtaget i körkortsregistret vid länsstyrelsen i Malmöhus län	301	86	83	$X^2=1,07$ $fg=2$ $p>0,05$
Antal personer däribland som antecknats för någon förseelse överhuvudtaget i körkortsregistret	95	37	30	$X^2=2,64$ $fg=2$ $p=0,05$
Antal personer som dömts för rattfylleri eller ratt-onykterhet	2	3	3	$X^2=3,80$ $fg=1$ $p=0,05$
Antal personer som dömts för fylleriförseelse utan samband med förande av motorfordon	6	2	3	$X^2=0,44$ $fg=1$ $p>0,05$
Antal personer vilkas körkort återkallats vid något tillfälle	5	6	3	$X^2=5,03$ $fg=1$ $0,05>p>0,01$
Antal personer som dömts för vårdslöshet eller ovarsamhet i trafik (utan samtidig fylleriförseelse)	57	17	17	$X^2=0,09$ $fg=2$ $p>0,05$

kerställt rent kvalitativt skall det anmärkas, att antalet personer med körkortsåterkallelser resp. rattfylleriförseelser är så lågt, att sambandet knappast kan väntas ha kvantitativ betydelse som felkälla i värderingen av enkätresultaten. Iakttagelsen motiverar därför ej att analysen av enkätmaterialiet av denna anledning företages på fraktionerade kategorier, uppdelade efter vederbörandes "benägenhet att medverka".

Sammanfattning och diskussion

De variabler som visat kvalitativa samband med bortfallet från, resp. benägenheten att medverka i enkäten, är följande:

- 1) förekomst av tidigare rattfylleriförseelser eller körkortsåterkallelser,

